

Izveštaj o prekršajima Kodeksa novinara Srbije u štampanim medijima od jula do septembra 2015.

DISKRIMINACIJA

Zahvaljujući proslavi akcije "Oluja" i septembarskom zatvaranju hrvatske granice prema Srbiji, u ovom tromesečju bio je primetan porast broja tekstova i naslova kojima se kršila zabrana diskriminacije, govora mržnje i poziva na nasilje - u julu je takvih slučajeva bilo 17, u avgustu 25, a u septembru 37. Ovakvi rezultati bili su donekle očekivani, ali iznenađuje oštrina tekstova u kojima se analiziraju odnosi sa Hrvatskom, pojedine ličnosti s hrvatske javne scene, kao i rečnik koji se u tim tekstovima koristi. U većem broju slučajeva, tekstovima kojima je prekršena tačka 1 poglavlja IV koja se eksplicitno bavi ovom temom, istovremeno je prekršena i tačka VI istog poglavlja koja nalaže poštovanje kulture i etike javne reči.

Pripadnici hrvatske nacionalnosti, kao i tamošnji politički lideri veoma su često označavani kao "ustaše", Split je u jednom prilogu označen kao "pojam za neofašizam", a osvanuo je čak i naslov "Jasenovac je kod Hrvata stanje duha".

Istovremeno, nastavljena je tendencija objavljivanja tekstova kojima se diskriminišu izbeglice s Bliskog Istoka i najavljuje navodna kataklizma koja Srbiji preti zbog njih - u slučaju ovih tekstova, obično je bila prekršena i tačka 7 poglavlja VI kojom se zabranjuje neopravdano uzbunjivanje i uznemiravanje javnosti.

ZLOUPOTREBA SAGOVORNIKA

Prilikom izveštavanja o porodičnim tragedijama, novinari često pribegavaju objavljivanju izjava srodnika, komšija, ljudi koji su direktno ili indirektno uključeni u događaj, ali koji istovremeno nisu svesni kakve posledice može imati ono što izgovaraju.

U tom smislu, ilustrativan je primer oca koji je navodno zatekao bliskog prijatelja kako mu seksualno napastvuje maloletnu ćerku - verovatno u želji da se "osveti", otac je u potpunosti otkrio svoj identitet, kao i niz podataka iz privatnog života porodice, čime je istovremeno otkrio i identitet svog deteta. Ovaj čovek nije morao da bude svestan kako će izgledati život njegove ćerke nakon višednevnog pojavljivanja u medijima, ali novinari su svakako morali da i o tome povedu računa. Dete koje je i inače žrtva, tako je dvostruko viktimizovano - najpre od strane zlostavljača, a potom i u javnoj sferi. Zbog svega toga, u ovakvim slučajevima opravdanje ne sme da bude kako je "čovek sam hteo da govori".

ZLOUPOTREBA ANONIMNIH IZVORA

Upotreba anonimnih izvora je, po pravilu izuzetak, i opravdana je samo u slučajevima kada je u pitanju izuzetan javni interes, a i u tom slučaju novinari i urednici bi trebalo dobro da provere istinitost navoda. S tim u vezi, novinari bi naročito trebalo da vode računa da njihov anonimni izvor može da ima interes u vezi sa informacijom koju im dostavlja. Kod nas, naprotiv, anonimni izvori su postali pravilo. I u izveštavanju o politici, i o kriminalu, a naročito o tzv. jet setu, estradi i starletama. Vrhunac provere ovakvih navodnih saznanja je eventualno neki drugi anonimni izvor, ili nemogućnost potvrde informacije od osobe o kojoj se piše, jer se navodno „nije javljala na brojeve poznate redakciji“.

Pri tome, nema ni apsolutno nikakvog javnog interesa da se takva informacija objavi dok se ne proverí, ali smo u prilici da cele rubrike, naročito u listovima "ALO" i "Kurir", budu ovakvog sadržaja. I dok je kod tzv. jet seta jasno da se sve radi u dogovoru sa osobama o kojima se piše, na prednjim stranama se uglavnom plasiraju neosnovane optužbe, klevete (tačka 5, poglavlje I), uz kršenje još nekih odredbi ovog poglavlja (tačka 4, provera informacije; tačka 2, nagadjanje predstavljeno kao činjenica). Da su u pitanju prekršaji postaje poznato vrlo brzo, kada se sve navedeno ispostavi kao netačno, ali tačku 1 poglavlja I ne beležimo toliko često, jer je u samom trenutku objavljivanja nemoguće utvrditi da li je to što je objavljeno istina.

KRŠENJE PRAVA NA PRIVATNOST

Kršenje prava na privatnost, odnosno nepoštovanje tačke 1 poglavlja VII Kodeksa novinara Srbije, jedan je od najčešćih prekršaja i u ovom periodu. Tokom jula, ova tačka prekršena je 102 puta, tokom avgusta 116 puta, a tokom septembra 81 put.

Ovde je važno istaći da u većini slučajeva nisu u pitanju javne ličnosti čija se privatnost otkriva u meri koja nije u interesu javnosti, već pre svega "obični" ljudi, žrtve zločina ili navodni počinioci krivičnih dela. U želji da što slikovitije prikažu eventualno siromaštvo, porodično nasilje ili neke druge probleme, različiti izvori - najčešće u kontekstu zloupotrebe sagovornika - iznose podatke kojima se krši pravo osoba o kojima se izveštava da sačuvaju svoju intimu. Žrtve se tako dodatno viktimizuju ili gube i ono malo dostojanstva što im je preostalo, s tim što najveće probleme s tim u vezi mogu imati deca.

Naročito su u ovom kontekstu diskutabilni izveštaji o porodičnom nasilju, pa čak i medijske akcije koje za cilj imaju smanjenje nasilja u porodici (kakvu ima list "Blic"). U tim tekstovima se često problematizuje moral žrtve nasilja (pa se za ženu koju je partner pokušao da ubije, kaže kako je volela da se druži s muškarcima i sl.), iznose se detalji nasilja koji ni na koji način ne doprinose suzbijanju ove pojave, a otkriva se identitet i žrtava, i nasilnika, pa i njihovih najbližih srodnika.

Kada su u pitanju javne ličnosti, nastavila se tendencija iz prethodnog tromesečja, kada su nekritički prenošene izjave sagovornika koji su iznosili informacije iz domena intime drugih ljudi, vođeni obično nekim svojim interesima (najčešće su u pitanju bile starlete koje su pričale o javnim ličnostima s kojima su - prema sopstvenim tvrdnjama - bile u vezi).

S druge strane, u ovom je kontekstu vrlo problematično bilo i izveštavanje o političarima, posebno o predsedniku Vlade Vojvodine Bojanu Pajtiću koji je bio tema serije tekstova u Informeru. On je, navodno, letovao na Brionima u vreme koje je Informer ocenio kao neadekvatno i navodno je lagao o

tome - list je zbog toga priložio fotografije snimljene na plaži na kojima se vidi ne samo Pajtić, već i njegova supruga. List se pravdao činjenicom da je i ona javna ličnost, odnosno da se nalazi na rukovodećoj funkciji važnog preduzeća, ali se ipak postavlja pitanje zbog čega snimak jednostavno nije mogao da bude "isečen" tako da na njemu ostane samo osoba koja je tema izveštavanja. U pitanju je vrlo verovatno činjenica da objavljena fotografija nije laskava u kontekstu standardnih merila lepote i da je uredništvo odlučilo da Pajtića degradira - povrh svega - i tako što će ruglu izvrgnuti njegovu suprugu. U tom smislu, objavljivanje fotografije jeste atak na nečiju privatnost, čak i ukoliko je taj neko osoba na visokoj državnoj funkciji.

NEPOŠTOVANJE KULTURE I ETIKE JAVNE REČI

Tokom septembra, primećen je drastičan porast broja prekršaja koji se tiče rečnika u javnoj sferi, odnosno kulture i etike javne reči. Dok je tokom jula tačka 6 Poglavlja IV prekršena ukupno 15, a tokom avgusta 11 puta, u septembru je broj prekršaja bio čak 57.

Glavni razlog za ovu tendenciju jeste početak emitovanja tri rijaliti programa istovremeno, odnosno svakodnevno izveštavanje štampanih medija o onome što se u ovim programima događa: od eksplicitnih opisa seksa, preko isto tako eksplicitnih uvreda, do prostakluka najniže vrste.

Ova tačka kršena je povremeno i u tekstovima koji su se bavili politikom, a u kojima je ovaj ili onaj političar nazivan pogrđnim imenima - idiot, budala, "soli muda" i slično.

IZVEŠTAVANJE O RIJALITI PROGRAMIMA

U izveštavanju o rijaliti programima serijski se krše odredbe Kodeksa novinara Srbije. Imamo neprimereni sadržaj koji može imati štetan uticaj na decu, činjenicu da izvor sledi svoj interes a mediji nekritički prenose, nepoštovanje odredbe o kulturi i etici javne reči, pa čak i podsticanja na nasilje kada se piše o fizičkim sukobima i pretnjama. Osnovno je pitanje da li postoji opravdani javni interes za takvim izveštavanjem, ili je u pitanju samo komercijalni, koji nije označen na jasan način.

Kodeksom je jasno propisana odgovornost novinara koji se moraju suprotstaviti svima koji krše ljudska prava, zalažu se za bilo koju vrstu diskriminacije, govor mržnje i podsticanje nasilja. U izveštavanju o rijalitim i njihovim učesnicima, gotovo da su sve ove odredbe prekršene. Čak i emiteri pojedine delove programa "bipuju", dok se u novinama pojavljuju cele reči. Drastičan je primer lista "Kurir" koji je objavio celu neprimerenu reč, sa tačkom izmedju, koja čak ni jedno slovo nije sakrila (GOV.NO).

KOMERCIJALNO OGLAŠAVANJE U NOVINARSKOJ FORMI

Iako je u julu bilo najviše prekršaja tačke 7 Poglavlja IV, a u avgustu i septembru se njihov broj smanjio, trebalo bi napomenuti da su takvi prekršaji sve uočljiviji.

Mogu se razvrstati u dve grupe – prva su klasični PR tekstovi, koje objavljuju kompanije, i koji nisu uopšte, ili su sasvim neprimetno označeni kao komercijalni, najčešće sitnim brojevima u nekom kraju teksta. Takodje, u nekim medijima su označeni kao takvi, a u nekim ne, iako su u pitanju apsolutno isti tekstovi. Najčešće su plasirani tekstovi o aktivnostima AMSS, kompanije Knez Petrol, kao i pojedinih ministarstava u Vladi Republike Srbije. Tako, recimo, imamo tekst u "Kuriru", u klasičnoj novinarskoj formi, u "Večernjim novostima" se pojavi u istoj toj formi, ali označen malim sitnim brojem, a u "Politici" je vest preuzeta sa Tanjuga i označena kao agencijska, iz čega se zaključuje da je zapravo

novinska agencija plasirala taj komercijalni sadržaj.

Zanimljivo je da su kod lista "Danas" sva tri prekršaja u pomenutom periodu upravo prekršaji tačke 7 poglavlja IV.

Druga grupa ovih prekršaja javlja se u tzv. izveštavanju o učesnicama raznih rijaliti programa. Naime, tokom leta u nekoliko navrata su, pa čak i na naslovnim stranama, objavljivani iznosi novca koji su navodno nudjeni tim osobama za udaju, noć sa njima, ili o navodnim poklonima za koje ih neko može imati i slično. Ne može se reći da je reč o klasičnom komercijalnom oglašavanju, jer verovatno da starlete nisu plaćale te sadržaje, ali mediji ovakvim izveštavanjem šalju izrazitu komercijalnu poruku, cenu, da ne kažemo klasično oglašavanje prostitucije upakovano u novinarsku formu. Ne samo da je to prekršaj Kodeksa novinara Srbije, već je i krivično delo.

Republika Srbija
Ministarstvo kulture i informisanja